

Návrh

ZÁKON

ze dne 2018,

kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna občanského zákoníku

Čl. I

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 460/2016 Sb. a zákona č. 303/2017 Sb., se mění takto:

1. V § 29 odst. 2 se slova „manželství nebo“ a věta poslední zrušují.
2. V § 655 a § 656 odst. 1 se slova „muže a ženy“ nahrazují slovy „dvou lidí“.
3. V § 679 odst. 2 se slova „muže a ženy“ nahrazují slovy „zdánlivě sezdaných“ a slova „muže nebo ženu“ nahrazují slovy „zdánlivě sezdané“.
4. V § 686 odst. 1 se slova „muže a ženy“ nahrazují slovy „těch“.
5. V § 778 se za slovo „neprovdané“ vkládají slova „nebo provdané za ženu“.
6. V § 3020 se dosavadní text označuje jako odstavec 1 a doplňuje se odstavec 2, který zní:

„(2) Ustanovení § 776 a 777 se nepoužijí na určování rodičovství manželů, kteří jsou osobami stejného pohlaví.“.

ČÁST DRUHÁ

Změna zákona o důchodovém pojištění

Čl. II

V zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 134/1997 Sb., zákona č. 289/1997 Sb., zákona č. 224/1999 Sb., zákona č. 18/2000 Sb., zákona č. 118/2000 Sb., zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 220/2000 Sb., zákona č. 116/2001 Sb., zákona č. 188/2001 Sb., zákona č. 353/2001 Sb., zákona č. 198/2002 Sb., zákona č. 263/2002 Sb., zákona č. 264/2002 Sb., zákona č. 362/2003 Sb., zákona č. 424/2003 Sb., zákona č. 425/2003 Sb., zákona č. 85/2004 Sb., zákona č. 281/2004 Sb., zákona č. 359/2004 Sb., zákona č. 436/2004 Sb., zákona č. 562/2004 Sb., zákona č. 168/2005 Sb., zákona č. 361/2005 Sb., zákona č. 377/2005 Sb., zákona č. 24/2006 Sb., zákona č. 109/2006 Sb., zákona č. 189/2006 Sb., zákona č. 264/2006 Sb., zákona č. 267/2006 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 405/2006 Sb., zákona č. 152/2007 Sb., zákona č. 181/2007 Sb., zákona č. 218/2007 Sb., zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 178/2008 Sb., zákona č. 305/2008

Sb., zákona č. 306/2008 Sb., zákona č. 382/2008 Sb., zákona č. 479/2008 Sb., zákona č. 41/2009 Sb., zákona č. 108/2009 Sb., zákona č. 158/2009 Sb., zákona č. 282/2009 Sb., zákona č. 303/2009 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 135/2010 Sb., zákona č. 347/2010 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 220/2011 Sb., zákona č. 341/2011 Sb., zákona č. 348/2011 Sb., zákona č. 364/2011 Sb., zákona č. 365/2011 Sb., zákona č. 428/2011 Sb., zákona č. 458/2011 Sb., zákona č. 470/2011 Sb., zákona č. 314/2012 Sb., zákona č. 401/2012 Sb., zákona č. 403/2012 Sb., zákona č. 463/2012 Sb., zákona č. 267/2013 Sb., zákona č. 274/2013 Sb., zákona č. 303/2013 Sb., zákonného opatření Senátu č. 344/2013 Sb., zákona č. 182/2014 Sb., zákona č. 183/2014 Sb., zákona č. 250/2014 Sb., zákona č. 267/2014 Sb., zákona č. 332/2014 Sb., zákona č. 131/2015 Sb., zákona č. 377/2015 Sb., zákona č. 47/2016 Sb., zákona č. 137/2016 Sb., zákona č. 190/2016 Sb., zákona č. 212/2016 Sb., zákona č. 213/2016 Sb., zákona č. 24/2017 Sb., zákona č. 99/2017 Sb., zákona č. 148/2017 Sb., zákona č. 150/2017 Sb., zákona č. 203/2017 Sb., zákona č. 259/2017 Sb. a zákona č. 310/2017 sb., se za § 51 se vkládá nový § 51a, který zní:

„51a

Ustanovení této hlavy platí obdobně pro nárok vdovy na vdovecký důchod po manželce a nárok vdovce na vdovecký důchod po manželovi.“.

ČÁST TŘETÍ

Změna zákona o evidenci obyvatel

Čl. III

V zákoně č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změnách některých zákonů, ve znění zákona č. 2/2002 Sb., zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 53/2004 Sb., zákona č. 501/2004 Sb., zákona č. 444/2005 Sb., zákona č. 68/2006 Sb., zákona č. 161/2006 Sb., zákona č. 115/2006 Sb., zákona č. 342/2006 Sb., zákona č. 165/2006 Sb., zákona č. 239/2008 Sb., zákona č. 274/2008 Sb., zákona č. 305/2008 Sb., zákona č. 7/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 424/2010 Sb., zákona č. 281/2009 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 167/2012 Sb., zákona č. 494/2012 Sb., zákona č. 186/2013 Sb., zákona č. 303/2013 Sb., zákona č. 312/2013 Sb., zákona č. 64/2014 Sb., zákona č. 15/2015 Sb., 318/2015 Sb., zákona č. 298/2016 Sb., zákona č. 456/2016 Sb., zákona č. 456/2016 Sb. a zákona č. 183/2017 Sb., se v § 3 odst. 3 písm. m) za slova „smrtí jednoho z partnerů“ vkládají slova „, datum zániku partnerství uzavřením manželství těchto partnerů“.

ČÁST ČTVRTÁ

Změna zákona o matrikách, jménu a příjmení

Čl. IV

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 578/2002 Sb., zákona č.

165/2004 Sb., zákona č. 422/2004 Sb., zákona č. 499/2004 Sb., zákona č. 21/2006 Sb., zákona č. 115/2006 Sb., zákona č. 165/2006 Sb., zákona č. 342/2006 Sb., zákona č. 239/2008 Sb., zákona č. 41/2009 Sb., zákona č. 190/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 89/2012 Sb., zákona č. 142/2012 Sb., zákona č. 167/2012 Sb., zákona č. 333/2012 Sb., zákona č. 312/2013 Sb., zákona č. 101/2014 Sb., zákona č. 15/2015 Sb., zákona č. 183/2017 Sb. a zákona č. 222/2017 Sb., se mění takto:

1. V § 16 odst. 1 se za slovo „manželství“ vkládají slova „muže a ženy“.
2. V § 16 odst. 2 a 3 se za slovo „manželství“ vkládají slova „nebo v manželství osob stejného pohlaví“.
3. V § 19 odst. 3 se doplňují slova „; to neplatí v případě manželství osob stejného pohlaví“.
4. V § 20 odst. 1 písm. a) se slova „muže a ženy“ nahrazují slovy „dvou lidí“.
5. V § 33 se dosavadní text označuje jako odstavec 1 a doplňuje se odstavcem 2, který zní:

„(2) Snoubenci, kteří uzavřeli registrované partnerství, nejsou povinni připojovat pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení svého partnerství nebo úmrtní list zemřelého partnera^{8a)}.“

6. V § 35 se za odstavec jedna vkládá nový odstavec 2, který zní:

„(2) Snoubenci, kteří uzavřeli registrované partnerství, nejsou povinni připojovat pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení svého partnerství nebo úmrtní list zemřelého partnera^{8a)}.“

Dosavadní odstavce 2 až 5 se označují jako odstavce 3 až 6.

7. V § 69 odst. 1 písm. c) a § 69a odst. 1 písm. c) se za slovo „cizinec“ vkládají slova „nebo manželka je cizinka“.

ČÁST PÁTÁ

Změna zákona o specifických zdravotních službách

Čl. V

V § 21 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění zákona č. 202/2017 Sb., odstavec 2 zní:

„(2) Chirurgické výkony směřující ke změně pohlaví lze provést pacientovi, u něhož byla jednoznačně stanovena porucha sexuální identifikace a prokázána schopnost žít trvale jako osoba opačného pohlaví.“

ČÁST ŠESTÁ

Přechodná ustanovení

Čl. VI

1. Registrované partnerství uzavřené přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se řídí ustanoveními zákona č. 115/2006 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

2. Osoby, které spolu přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona uzavřely registrované partnerství, mohou uzavřít manželství; registrované partnerství tím zaniká.

ČÁST SEDMÁ

Závěrečná ustanovení

Čl. VII

Zrušují se:

1. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.
2. Část čtrnáctá zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.
3. Část dvanáctá zákona č. 362/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
4. Část první zákona č. 239/2008 Sb., kterým se mění některé zákony související s registrovaným partnerstvím
5. Část osmdesátá zákona č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku.
6. Část sto sedmdesátá pátá zákona č. 227/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech.
7. Část sto šedesátá osmá zákona č. 281/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím daňového řádu.
8. Část devatenáctá zákona č. 427/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky Sb., a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
9. Část devadesátá osmá zákona č. 375/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zdravotních službách, zákona o specifických zdravotních službách a zákona o zdravotnické záchranné službě.
10. Část dvacátá šestá zákona č. 142/2012 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti se zavedením základních registrů.
11. Část pátá zákona č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

ČÁST OSMÁ

Účinnost

Čl. VIII

Tento zákon nabývá účinnosti prvním dnem třetího kalendářního měsíce následujícího po jeho vyhlášení.

Důvodová zpráva

O b e c n á č á s t

A. Zhodnocení platného právního stavu včetně požadavku zákazu diskriminace

Manželství je upraveno v části druhé, hlavě II, ustanoveních § 655 – § 770 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“). Manželství je v § 655 občanského zákoníku definováno jako „*trvalý svazek muže a ženy*“, který vznikne způsobem, jenž stanoví občanský zákoník. Přičemž hlavním účelem vzniku manželství je podle uvedeného ustanovení „*založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc*“

Stávající právní úprava tak vylučuje, aby manželství vzniklo a existovalo mezi osobami stejného pohlaví. S cílem alespoň částečně právně stabilizovat partnerské vztahy osob téhož pohlaví a posílit jejich lidská a občanská práva a jejich motivaci setrvat v dlouhodobém svazku přijal Parlament ČR v roce 2006 zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o registrovaném partnerství“). Ten umožnil dvěma osobám stejného pohlaví vstoupit do formalizovaného trvalého společenství - registrovaného partnerství, které partnerům přináší omezený rozsah vzájemných práv a povinností. **Mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím existuje řada rozdílů.** Tyto rozdíly v rozsahu práv a povinností existují jak v rovině, kterou můžeme označit za symbolickou, tak v rovině praktické, ale zejména tyto rozdíly negativně ovlivňují postavení dětí, které lesbické a gay páry vychovávají. Existujících rozdílů jsou desítky a nacházejí se ve více jak sto právních předpisech; zde jsou uvedeny jen nejvýznamnější z nich. Přehled těch hlavních rozdílů je uveden v tabulce na konci této kapitoly.

Rozdíly začínají již na symbolické úrovni při vstupu do statusového svazku. Občanský zákoník v § 656 odst. 2 stanoví, že sňatečný obřad musí být veřejný a slavnostní a koná se za přítomnosti dvou svědků. Snoubenci tak vstupují do manželství v přítomnosti širší rodiny a přátel, se kterými mohou sdílet tento slavnostní okamžik. Naproti tomu vstup do registrovaného partnerství představuje podle zákona v podstatě administrativní úkon, neboť osoby vstupující do partnerství podle § 3 odst. 1 zákona o registrovaném partnerství pouze prohlásí před matrikářem bez účasti svědků, že chtějí vstoupit do partnerství. Navíc může být tento úkon učiněn jen před 14 vybranými matričními úřady. Uzavření svazku je přitom zásadní životní krok, kterým dva lidé dávají najevo svůj vzájemný cit před svými blízkými i celým světem, a proto má pro ně obrovský význam symbolický. V tom není rozdíl mezi párem stejnopohlavním a různopohlavním. Zákon však u registrovaných partnerů tuto symboliku zcela opomíjí.

Uzavřením manželství dochází podle § 774 občanského zákoníku ke vzniku švagrovství mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela, přičemž zanikne-li manželství smrtí jednoho z manželů, k zániku švagrovství nedochází. Občanský zákoník tak v podstatě uznává, že vstupem do manželství „vstupuje“ manžel i do rodiny svého manžela nejen fakticky, ale i právně. Registrované partnerství žádné takové vztahy právně neuznává, ačkoli fakticky k jejich vzniku zcela nepochybně dochází.

Byť se na první pohled může zdát, že z právního hlediska se nejedná o významné rozdíly, tyto symbolické rozdíly jsou velmi důležité. Způsob uzavírání manželství a vstup do rodiny druhého partnera dodává rituálu uzavírání manželství váhu a důstojnost. Symboly a emoce jsou těsně spjaty. Mají velký vliv na to, jak sami sebe vnímají lesbické a gay páry a jaký respekt jim prokazuje společnost. Pokud je rituál uzavírání partnerství jiný, méně důstojný, právo tím staví vztahy lesbických a gay párů jako celek do méně důstojné pozice. Tím je také odpovězeno na otázku, proč není dostačující, aby byla pouze doplněna práva do registrovaného partnerství s tím, že by nadále byly ponechány dvě kategorie - jedna pro heterosexuální páry (manželství) a jedna pro homosexuální páry (registrované partnerství).

Rozdíly jsou i v rovině praktické. Se vznikem manželství dochází ke vzniku společného jmění manželů.¹ Účelem právní úpravy společného jmění manželů je především ochrana rodiny a jmění nabytého za trvání manželství, zejména s ohledem na potřeby nezletilých dětí.² U registrovaných partnerů ke vzniku společného jmění nedochází a majetek, který nabydou společně za trvání partnerství, nabývají do podílového spoluvlastnictví.

Registrovaní partneři se při vstupu do registrovaného partnerství, na rozdíl od manželů, nemohou rozhodnout, zda budou používat společné příjmení nebo zda si ponechají svá dosavadní příjmení, jako je tomu u manželů.³ Pokud chtějí společné příjmení užívat, musí požádat na matrice o změnu jména z vážných důvodů.⁴ To přináší řadu administrativních těžkostí, včetně poplatkové povinnosti, a neumožňuje poměrně jednoduchou cestu k návratu k původnímu příjmení v případě ukončení registrovaného partnerství.

Zásadní rozdíly pak existují v rodinných vztazích, což má v důsledku velmi negativní vliv na děti, které lesbické a gay páry vychovávají. Manželé mohou osvojit dítě prostřednictvím společného osvojení.⁵ Jeden z manželů může rovněž osvojit dítě druhého manžela⁶ (tzv. „přiosvojení“) a tak právně upevnit vztah druhého z manželů k dítěti. Dítě přiosvojené manželem má následně postavení společného dítěte manželů⁷ a nezaniká příbuzenský poměr mezi dítětem a rodičem, který je manželem osvojitele.⁸ Jeden z manželů může se souhlasem druhého osvojit dítě i sám.⁹ Manželé mohou rovněž přijmout dítě do společné pěstounské péče.¹⁰ Registrovaní partneři tyto možnosti nemají.¹¹ Občanský zákoník společné osvojení, přiosvojení a společnou pěstounskou péči umožňuje pouze manželům. Registrovaný partner může pouze požádat o individuální osvojení podle občanského zákoníku, který umožňuje

¹ § 708 a násl. občanského zákoníku

² <https://www.epravo.cz/top/clanky/rezim-oddelenych-jmeni-97542.html>

³ § 660 občanského zákoníku

⁴ § 72 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

⁵ § 800 občanského zákoníku

⁶ § 800 odst. 1 věta první občanského zákoníku.

⁷ § 832 odst. 1 věta před středníkem občanského zákoníku.

⁸ § 833 odst. 2 občanského zákoníku.

⁹ § 800 odst. 1 věta první a § 805 občanského zákoníku.

¹⁰ § 964 občanského zákoníku

¹¹ Původně absolutní zákaz osvojení pro registrované partnery, který byl v zákoně o registrovaném partnerství od jeho přijetí v roce 2006, byl Ústavním soudem zrušen ke dni 22. července 2016. Jednalo se o nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. června 2016.

výjimečné osvojení i „jiné osobě“ než jsou manželé.¹² Osvojitelem se v takovém případě stane pouze jeden z registrovaných partnerů a druhý pak dítě nemůže ani přiosvojit. Registrovaný partner si také může požádat jako jednotlivec o individuální pěstounskou péči.¹³ Registrovaní partneři jsou tak bez jakéhokoli posouzení vnímáni jako nevhodní společní rodiče. Na tomto místě je důležité zdůraznit, že proces osvojení i přiosvojení se řídí jasnými zákonnými pravidly. Je například možné jen se souhlasem rodičů dítěte (jsou-li známi). Ten není potřeba například tehdy, když rodiče o dítě dlouhodobě neprojevuji zájem. Jde rovněž o proces, který je veden soudem, na který dohlíží orgány sociálně právní ochrany dětí a také soudy. V případě manželství párů stejného pohlaví a v souvislosti s případným osvojením či přiosvojením by se na tomto striktně vedeném procesu nic neměnilo.

Dítě vychovávané registrovanými partnery tedy vždy má právní vazby jen k jednomu z nich („právní rodič“), zatímco druhý partner („faktický rodič“) k němu nemá žádný právní vztah. Faktický rodič nemá totiž vůči dítěti rodičovskou odpovědnost, tj. např. povinnost o dítě pečovat, chránit je, udržovat s ním osobní styk, zajišťovat jeho výchovu a vzdělávání a ani vyživovací povinnost, což jsou povinnosti vůči dítěti, které by po něm bylo rozumné požadovat v zájmu ochrany dítěte. V procesu rozvodu manželství stanoví právo ochranu dětí manželů v podobě dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí, která je podmínkou rozvodu. Žádná taková ochrana pro děti, které vychovávají registrovaní partneři, neexistuje. V případě rozpadu vztahu registrovaných partnerů tak dítě nemá automaticky nárok na to, aby se nadále stýkalo s faktickým rodičem nebo s jeho rodiči (které dítě vnímá jako své prarodiče). Ani nemá nárok na výživné ze strany faktického rodiče. Dítě je znevýhodněno i v dědictví, protože není v první třídě dědiců¹⁴ a není neopominutelným dědicem.¹⁵

Rovněž pak partner-faktický rodič nemá mnohá práva, která by mu umožňovala být řádným rodičem dítěte, které vychovává. Zákon o registrovaném partnerství mu pouze ukládá povinnost podílet se na výchově dítěte.¹⁶

Dítě vyrůstající v rodině registrovaných partnerů je tak oproti dítěti vyrůstajícímu v rodině manželů neodůvodněně znevýhodněno a ocitá se ve vakuu a právní nejistotě.

Přijetím zákona o registrovaném partnerství přistoupila Česká republika na tzv. dualistický model právního uznání svazků stejného pohlaví. To znamená, že vedle institutu manželství pro páry opačného pohlaví vytvořila další institut pro páry stejného pohlaví – registrované partnerství. Vedle dualistického modelu hovoří literatura ještě o modelu monistickém a pluralistickém. Monistický model se uplatňuje v zemích, ve kterých neexistují žádné specifické instituty pro páry stejného pohlaví a vstup do manželství umožňují párům opačného i stejného pohlaví. K monistickému modelu došly země buď upuštěním od

¹² § 800 občanského zákoníku

¹³ Nejpozději od roku 2011 k rozhodnutím správních orgánů svěřujících dítě do pěstounské péče jednomu z registrovaných partnerů skutečně dochází. Viz např. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1259377-prvni-registrovany-par-ziskal-dite-do-pestounske-pece>

¹⁴ § 1635 odst. 1 občanského zákoníku

¹⁵ § 1643 odst. 1 občanského zákoníku

¹⁶ § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství.

dualistického modelu,¹⁷ anebo přímo otevřením manželství i párům stejného pohlaví.¹⁸ V pluralistickém modelu vedle sebe existují oba instituty, jak manželství, tak registrované partnerství, přičemž oba tyto instituty mohou využít jak páry opačného, tak stejného pohlaví.¹⁹

Výše popsané rozdíly jsou níže shrnuty do přehledné tabulky:

Manželství	Registrované partnerství
Symbolické rozdíly	
„Manželé“	„Registrovaní partneři“
Manželství je základním kamenem rodinného práva (§ 3 občanského zákoníku)	Registrované partnerství je administrativním úkonem (§ 2 zákona o registrovaném partnerství)
Snoubenci se mohou vzít na téměř jakékoli matrice (§ 664 občanského zákoníku)	Registrovaní partneři jen na 14 určených úřadech (§ 3 zákona matrikách, jménu a příjmení, § 1 a Příloha č. 4 vyhlášky Ministerstva vnitra, kterou se provádí zákon o matrikách, jménu a příjmení)
Dva svědci (§ 656 občanského zákoníku)	Beze svědků (v zákoně není upraveno)
Prohlášení činí před starost(k)ou, místostarost(k)ou nebo pověřeným/nou členem/kou zastupitelstva (§ 11a zákona o matrikách, jménu a příjmení)	Pouze před matrikářem/matrikářkou (§ 13a zákona o matrikách, jménu a příjmení)
Manželstvím získávají manželé příbuzné, jejichž vztah zákon uznává (§ 22 a § 774 a další občanského zákoníku)	Zákon např. švagry a švagrové registrovaných partnerů neuznává (v zákoně není upraveno)
Prakticky	
Pracovní volno 2 dny na svatbu (Příloha nařízení vlády, kterým se	Není (v zákoně není upraveno)

¹⁷ První zemí, která tak učinila, bylo 2001 Nizozemí. V Evropě ji k dnešnímu dni následovaly mnohé další, např. Norsko, Velká Británie, Německo, Rakousko, mimo Evropu např. USA, Austrálie, Kanada, Argentina.

¹⁸ Např. Ontario, Britská Kolumbie, Španělsko

¹⁹ Jde např. o Nizozemí, Francii nebo Belgie.

<i>stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci)</i>	
Automaticky vzniká společné jmění manželů. Jeho existence zlehčuje život manželů, kteří si nemusí ke všemu udělovat plnou moc. Také znamená, že na manžela může při dědění připadnout větší podíl než na registrovaného partnera. Dále je společné jmění výhodnější z hlediska daní <i>(zejm. § 708 a n., § 1592 a n. občanského zákoníku, dále např. § 4 zákona o daních z příjmů)</i>	Nevzniká, partneři jsou jen podíloví spoluvlastníci. Není žádná úprava vypořádání majetku v případě rozpadu vztahu <i>(v zákoně není upraveno)</i>
Při uzavření sňatku si snoubenci mohou určit, jaké společné příjmení budou používat <i>(§ 660 a n. občanského zákoníku)</i>	Nelze, je třeba žádat dodatečně po registraci <i>(v zákoně není upraveno)</i>
Manželé mají nárok na vdovský a vdovecký důchod <i>(§ 49 a n. zákona o důchodovém pojištění)</i>	Nemají <i>(v zákoně není upraveno)</i>
Po úmrtí manžela přechází na manžela nárok na různé dávky (důchod, nemocenské atd.) <i>(§ 51 zákona o nemocenském pojištění)</i>	Nepřechází <i>(v zákoně není upraveno)</i>
Ve vztahu k dětem	
Manžel může při-osvojit dítě druhého manžela (například z předchozího vztahu) <i>(§ 800, § 832 občanského zákoníku)</i>	Nelze <i>(§ 13 zákona o registrovaném partnerství)</i>
Manželé mohou společně osvojit dítě z ústavu <i>(§ 800, § 832 občanského zákoníku)</i>	Nelze <i>(§ 13 zákona o registrovaném partnerství)</i>
Manželé mohou být společnými pěstouny <i>(§ 964 občanského zákoníku)</i>	Nelze
Podmínkou rozvodu je úprava vztahů k dětem <i>(§ 906 a n. občanského zákoníku)</i>	Není upraveno. Partner, který není biologickým rodičem, nemá automaticky možnost děti dále vidat a nemá ani povinnost platit výživné <i>(v zákoně není upraveno)</i>

Zůstavitelovi děti jsou jeho zákonnými dědici a zároveň neopominutelnými dědici. (§ 1633, § 1635 a § 1643 občanského zákoníku)	Děti nemají ze zákona možnost dědit po tom z partnerů, který je sice vychovává, ale není jejich právem uznaným rodičem.
Děti mají nárok na sirotčí důchod po svém rodiči (§ 52 a n. zákona o důchodovém pojištění)	Děti tento nárok nemají ve vztahu k partnerovi, který není biologickým rodičem (v zákoně není upraveno)

Protože stávající právní úprava neumožňuje manželství dvou osob stejného pohlaví, stanoví § 29 občanského zákoníku, že změnou pohlaví jednoho z manželů jeho manželství zaniká. Dále, zákon o specifických zdravotních službách stanoví v § 21 odst. 2 písm. b) podmínku pro provedení chirurgických výkonů směřujících ke změně pohlaví, podle níž může tyto výkony podstoupit pouze osoba, která není v manželství nebo v registrovaném partnerství nebo v obdobném svazku uzavřeném v cizině. Pokud manželství nebo partnerství uzavřela, musí prokázat, že zaniklo. Existuje přitom vysoká pravděpodobnost, že podmínka pro provedení chirurgických výkonů směřujících ke změně pohlaví v podobě zrušení či neexistence manželství či registrovaného partnerství není ústavně konformní.²⁰

B. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně požadavku zákazu diskriminace

Základním principem navrhované právní úpravy je poskytnout stejnopohlavním párům a jejich dětem stejnou důstojnost a stejnou ochranu rodinného života, jako je zákonem poskytována manželům a jejich dětem a zajistit jim tak rovné postavení nejen ve společnosti, ale i v právu. Cílem navrhované právní úpravy tedy není přiznat registrovaným partnerům jiná nebo větší práva než manželům. Lesbické a gay registrované páry mají podle mezinárodního práva stejné právo na ochranu rodinného života jako partneři opačného pohlaví a mají stejné právo na ochranu s ním spojených hodnot jako je vzájemná péče, založení rodiny a výchova dětí.²¹

Podle občanského zákoníku (§ 655 OZ) je hlavním účelem manželství založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Lesbické a gay páry mohou takto definovaný účel naplnit stejně jako heterosexuální páry.

Snoubenci si obvykle při sňatku slibují lásku, úctu, věrnost a sdílení všeho dobrého a zlého až do smrti. A právě toto jsou hodnoty, jejichž naplňování je jedním z hlavních faktorů ovlivňujících kvalitu manželského soužití. Lesbické a gay páry prokazatelně nejenže tyto

²⁰ Rozhodnutí německého ústavního soudu ze dne 27.05.2008, sp. zn. 1 BvL 10/05. Obdobně také rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci A.P., Garçon and Nicot proti Francii ze dne 6. dubna 2017.

²¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku, ze dne z 24. června 2010.

hodnoty naplňují stejně jako ostatní, ale za dobu existence registrovaného partnerství jsou tato dokonce statisticky stabilnější, než manželství. Od roku 2006 vstoupilo do registrovaného partnerství celkem 2 818 párů a zrušeno bylo soudy 401 registrovaných partnerství.²² Soudní cestou tak bylo zrušeno jen 14,23 % partnerství, zatímco míra rozvodovosti činila v České republice v roce 2016 dle informací Českého statistického úřadu 45 %.²³

Ačkoli je dle zákona jedním z účelů manželství založení rodiny a vytvoření pevného základu pro plození a výchovu dětí, ne všichni manželé chtějí v manželství vychovávat děti. Důvody pro vstup do manželství mohou být rozdílné (např. poskytnutí vzájemné podpory, či naplnění zájmů ekonomických²⁴), a navíc se mohou v průběhu života proměňovat. I manželství, jehož účelem je formalizovat trvalé soužití dvou osob jen pro jejich společný život, může zcela naplnit smysl tohoto institutu. Zákon přitom nečiní mezi manželstvími rozdíly, neposuzuje je z hlediska naplnění jeho účelu a z hlediska motivací, proč snoubenci do manželství vstupují a setrvávají v něm, ani neváže platnost či trvání manželství na jejich naplnění. Manželství, z něhož nevzejdou děti či ve kterém si manželé vzájemně nepomáhají a nepodporují se, není z tohoto důvodu automaticky rozvedeno, anulováno či zneplatněno, pokud si v něm manželé přejí setrvat.

Současné výzkumy ukazují, že i v České republice existuje stále více rodin, které tvoří páry stejného pohlaví. Podle posledního sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 v domácnostech čítajících jednu rodinu, která byla tvořena registrovanými partnery, žilo celkem 46 závislých²⁵ dětí. V domácnostech tvořených partnery stejného pohlaví, kteří uvedli, že spolu žijí ve faktickém partnerství,²⁶ pak žilo 879 závislých dětí. Celkově tedy v ČR již v roce 2011 žilo 925 dětí ve stejnopohlavních rodinách, které se tak samy ve výzkumu deklarovaly,²⁷ přičemž další rodiny tak učinit nemusely. Počet rodin tedy může být i vyšší.

Ze sociologického hlediska lze formulovat obecně přijatelnou **definici rodiny** jen obtížně. Rodinu vnímáme jako dynamický společenství a kulturou podmíněný systém, proměňující se v čase a prostoru. Jde o vztahový systém se složitou vnitřní strukturou a vazbami, a to i vůči okolí. Přitom z toho, jak rodina navenek vypadá, jakou má strukturu nelze vyvozovat závěr o její funkčnosti. Neexistuje jediný „správný“ model zdravého rodinného fungování. Rodina, kterou tvoří rodiče - muž a žena - a jejich biologické dítě/děti je v současné době jen jednou z mnoha existujících a funkčních podob rodinného soužití.²⁸ Vedle toho existují např. plně funkční rodiny rozvedené, monoparentální nebo naopak se sdíleným rodičovstvím, rekonstituované či právě homoparentální.

²² Stát bohužel nevede na rozdíl od manželství jednotnou evidenci vzniklých a zrušených registrovaných partnerství. Informace o těchto počtech je nutné získávat jednotlivě od příslušných matričních úřadů.

²³ <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2016>.

²⁴ Viz rovněž Důvodová zpráva občanského zákoníku, str. 159

²⁵ Závislé dítě je každá osoba v domácnosti tvořené 1 rodinou, která má k osobě v čele domácnosti vztah „syn/dcera“, je ekonomicky neaktivní a je ve věku 0–25 let.

²⁶ Faktickým partnerstvím se rozumí vztah partnerů, který nebyl nijak institucionalizován.

²⁷ Analýza Českého statistického úřadu, říjen 2013, str. 5
(<https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47?version=1.0>)

²⁸ Baštecká (ed.) 2010. Psychologická encyklopedie. Aplikovaná psychologie. Praha: Portál.

I v rámci modelu rodiny „muž, žena a jejich biologické děti“ docházelo a dochází k vývoji rolí jejich členů. Například „tradiční“ rozdělení prostorů na mužský (veřejný prostor a pole moci) a ženský (soukromý prostor domácnosti a péče o děti) se také vyvíjí. Stručně řečeno, „rodina je společenství, kde se sdílí čas, prostor, úzkost i naděje, kde se soužitím všichni ‚učí pro život‘, kde všichni dávají i přijímají, kde formují svou osobnost a mají možnost zrát k moudrosti a kde podstatnou složkou všeho je vzájemně sdílená a působená radost.“²⁹

Stejnopohlavní rodičovství je obvykle spojeno s **otázkou, zda gayové a lesby mohou být dobrými rodiči a zda by měli vychovávat děti**. Jak bylo již popsáno výše, právo jim v tom nemůže bránit jen na základě jejich sexuální orientace.

Již od 70. let 20. století bylo provedeno mnoho výzkumů zaměřujících se na děti vychovávané lesbickými nebo gay páry. Z hlediska nejlepšího zájmu dítěte bylo zjištěno, že tyto rodiny mohou být stejně vhodným prostředím pro výchovu dětí a jejich zdárný rozvoj.

Výzkumy potvrzují, že děti stejnopohlavních rodičů mají normální sociální vztahy s vrstevníky i dospělými.³⁰ Z výzkumů obecného zapojení do společenského života s vrstevníky, rodiči, dalšími členy rodiny a přáteli pak dle Americké psychologické asociace vyplývá obecná vědecká neopodstatněnost obav a názorů, že děti lesbických či gay rodičů budou vyloučeny svými vrstevníky, nebo že budou vyrůstat izolovány v jednopohlavních gay nebo lesbických komunitách.

Další dlouhodobé výzkumy v USA srovnávající výchovu dětí homosexuálními a heterosexuálními rodiči za posledních 25 let konstatovaly, že: „žádný výzkum nepodporuje široce zastoupené přesvědčení, že prospěch dětí je ovlivněn pohlavím rodičů.“³¹ Pro zdárný rozvoj dítěte v jeho nejlepším zájmu je rozhodující kvalita vzájemných vztahů mezi rodiči a dětmi, kvalita vztahů mezi rodiči navzájem a mezi rodiči a dalšími významnými dospělými osobami v životě dítěte a obecné ekonomické a sociální podmínky života rodiny.³²

Příkladmo se dále uvádí vyjádření dalších odborných institucí a specialistů, zahraničních i českých, ohledně dopadů výchovy v homoparentální rodině na děti:

²⁹ Matějček, Z., Langmeier, J. 1981. Výpravy za člověkem. Praha: Odeon.

³⁰ Patterson, C.J. (2000a): Family relationships of lesbians and gay men. *Journal of Marriage and Family*, 62, 1052- 1069.; Patterson, C.J. (2004): Lesbian and gay parents and their children: Summary of research findings. In *Lesbian and gay parenting: A resource for psychologists*. Washington, DC: American Psychological Association.; Perrin, E. C., and the Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health (2002): Technical Report: Coparent or second-parent adoption by same-sex parents. *Pediatrics*, 109, 341 – 344.; Stacey, J. & Biblarz, T.J. (2001): (How) Does sexual orientation of parents matter? *American Sociological Review*, 65, 159-183.; Tasker, F. (1999): Children in lesbian-led families - A review. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 4, 153 - 166.; Tasker, F., & Golombok, S. (1997): *Growing up in a lesbian family*. New York: Guilford Press.

³¹ Biblarz, T. J., & Stacey, J. (2010): How Does the Gender of Parents Matter? *Journal Of Marriage And Family*, 72(1), 3-22. doi:10.1111/j.1741-3737.2009.00678.x.

³² M.E. Lamb, *Mothers, Fathers, Families, and Circumstances*, 16 *Applied Developmental Sci.* 98-111 (2012); see also S. Golombok, *Parenting* (2002); M.E. Lamb & C. Lewis, *The Role of Parent-Child Relationships in Child Development*, in *Developmental Science* 429-68 (M.H. Bornstein & M.E. Lamb eds., 5th ed. 2005); C.J. Patterson et al., *Socialization in the Context of Family Diversity*, in *Handbook of Socialization* 328-51 (J.E. Grusec & P.D. Hastings eds., 2d ed. 2015).

1. Americká akademie pediatriů:³³

„Existuje dostatek důkazů o tom, že děti vychovávané rodiči stejného pohlaví si vedou stejně dobře jako děti vychovávané heterosexuálními rodiči. Více než 25 let výzkumů zdokumentovalo, že neexistuje vztah mezi sexuální orientací rodičů a zdravým emočním, psychosociálním a behaviorálním vývojem dítěte. Tato data neukázala žádné riziko pro děti v důsledku výchovy v rodině s 1 nebo více homosexuálními rodiči. Svědomití a pečující dospělí, muži i ženy, heterosexuální nebo homosexuální mohou být vynikajícími rodiči. Práva, výhody a ochrany civilního manželství mohou tyto rodiny ještě více posílit.“

2. Společné stanovisko organizací: Americká psychologická asociace, Psychologická asociace Kentucky, Psychologická asociace Ohio, Americká psychiatrická asociace, Americká akademie pediatriů, Americká asociace pro manželství a rodinnou terapii, Asociace pro manželství a rodinnou terapii Michigan, Národní asociace sociálních pracovníků, Národní asociace sociálních pracovníků, sekce Tennessee, Národní asociace sociálních pracovníků, sekce Michigan, Národní asociace sociálních pracovníků, sekce Kentucky, Národní asociace sociálních pracovníků, sekce Ohio, Americká psychoanalytická asociace, Americká akademie rodinných lékařů a Americká lékařská asociace:³⁴

"Vědecké důkazy silně podporují závěr, že homosexualita je normálním projevem lidské sexuality; že gayové a lesby vytvářejí stabilní a pevné vztahy, které jsou v zásadě rovnocenné vztahům heterosexuálním; že páry stejného pohlaví nejsou méně vhodné než heterosexuální rodiče vychovávat děti a jejich děti nejsou méně psychicky zdravé a vybavené; a že bránění přístupu stejnopohlavních párů k manželství, tedy odpírání určitého institutu určité skupině osob, je příkladem stigma ze strany institucí a přispívá k negativnímu přístupu ke gayům, lesbám a bisexuálům. Stručně řečeno, tvrzení, že zrušení zákazu manželství pro stejnopohlavní páry podkopává samotnou instituci manželství a poškozují zdraví dětí je v rozporu s vědeckými závěry.“

3. Americká asociace psychologů:³⁵

„Jak tato přehledová studie ukazuje, výsledky výzkumů porovnávající lesbické a gay rodiče s těmi heterosexuálními a děti lesbických a gay rodičů s dětmi s rodiči heterosexuálními jsou poměrně jednoznačně – klasické stereotypy týkající se stejnopohlavních párů a jejich dětí nejsou podpořeny odbornými daty. [...] Přesvědčení, že lesby a gayové nejsou vhodnými rodiči nemá empirický základ, tedy není odborně podloženo. ()“³⁶

³³ American Academy of Pediatrics. Council Policy Manual (2004): Sexual Orientation, Parents, & Children. Policy paper adopted by the APA Council of Representatives July 28 & 30, 2004. (<http://www.apa.org/about/policy/parenting.aspx>).

³⁴ https://www.supremecourt.gov/ObergefellHodges/AmicusBriefs/14-556_American_Psychological_Association.pdf

³⁵ <http://www.apa.org/pi/lgbt/resources/parenting-full.pdf>

³⁶ Anderssen, Amlie, & Ytteroy, 2002; Brewaeys & van Hall, 1997; Parks, 1998; Patterson, 2000; Patterson & Chan, 1996; Perrin, 2002; Stacey & Biblarz, 2001; Tasker, 1999; Victor & Fish, 1995

4. Kanadská asociace psychologů:³⁷

„Názory, že dospělí gayové a lesby nejsou vhodnými rodiči, nebo že je narušen psychosociální vývoj dětí gayů a leseb, nemají žádný vědecký základ. Naše pozice vychází z přezkumu reprezentujícím na 50 empirických studií a nejméně dalších 50 článků a knižních kapitol a nezávisí na výsledcích jedné studie.“

5. Profesní komora sociálních pracovníků ČR:³⁸

„Dále doporučujeme k řešení situaci párů stejného pohlaví s dětmi z předchozích vztahů. Partneři těchto rodičů nemohou mít k dětem, které fakticky vychovávají, legální vztah a nemohou tak přímo zasahovat v každodenní starosti o děti (školní prospěch, zdravotní stav apod.). Nesouhlasíme s názorem, že existuje pouze jeden rodinný „správný“ model, a ostatní nefungují. Přírozených variant výchovy dětí je mnoho (osamělý rodič, vícegenerační soužití, nesezdané páry, páry s jedním rodičem dlouhodobě žijícím v zahraničí apod.) a žádný z modelů nevede automaticky dítě k patologickému vývoji nebo výrazné dysfunkci.“

6. prof. PhDr. Petr Weiss, Ph.D., DSc. (psycholog a sexuolog):³⁹

„Od 70. let ve světě proběhla řada výzkumů týkajících se dětí, které vyrostly v rodině jednopohlavních párů. Výzkumy měly jednoznačné výsledky - u dětí nebylo zjištěno žádné narušení, ani z hlediska sexuální orientace, identity, neuroticismu a dokonce ani z hlediska jejich postavení ve školním kolektivu.“

7. PhDr. Václav Mertin (dětský psycholog, zástupce vedoucího katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy):⁴⁰

„Z hlediska dětského psychologa je třeba se zamyslet, jak obě dámy uspokojují potřeby dítěte. Nevidím důvod, proč by je homosexuální rodiny neuspokojovaly. A jestliže je neuspokojují na 100 %, pak je třeba vědět, že do takové míry to nezvládá žádná rodina. Dítě má určité potřeby a ty bychom mu my jako dospělí, jako společnost, měli uspokojovat. Je to potřeba lásky, potřeba bezpečí. Ale tam není napsáno, jestli to je maminka nebo tatínek, to je dospělá osoba, která to tomu dítěti poskytuje [...].“

8. Mgr. Eva Polášková, Ph.D (psycholožka z Masarykovy univerzity):⁴¹

„Zpochybňování rodičovské způsobilosti lesbických žen a gayů na základě jejich

37

<https://web.archive.org/web/20090419195945/http://www.cpa.ca/cpsite/userfiles/Documents/Marriage%20of%20Same-Sex%20Couples%20Position%20Statement%20-%20October%202006%20%281%29.pdf>

³⁸ http://stejnarodina.cz/dokumenty/profesni_komora_socialnich_pracovniku-stanovisko.pdf

³⁹ https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/navrh-zakona-o-adopcich-by-pomohl-vic-lesbickam-nez-gayum_269761.html

⁴⁰ ČT Máte Slovo – Adopce dětí homosexuálními páry – 04. 09. 2014

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/214411030520024>

⁴¹ Polášková, Eva. 2009. Plánovaná lesbická rodina: rozhodovací proces jako klíčový aspekt přechodu k rodičovství. Disertační práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií

domnělé psychické patologie patří k jakémusi „zlatému standardu“ stereotypů a mýtů, které problematiku g/l rodičovství provázejí od samého počátku. Početné výzkumy a klinická praxe za posledních několik dekád neprokázala souvislost mezi homosexuální orientací a narušením psychického vývoje dítěte.“

Rodiny stejnopohlavních párů tedy jsou stejně vhodným prostředím pro výchovu dětí a jejich zdárný rozvoj. Akademické výzkumy párů stejného pohlaví vychovávajících děti dokazují, že samotná jejich sexuální orientace nemá vliv na adaptaci a vývoj dětí ve stejnopohlavní rodině a že stejnopohlavní páry mohou žít ve stabilním svazku a mohou být stejně schopnými rodiči jako různopohlavní páry.

Z výše uvedeného plyne, že stejnopohlavní páry jsou schopny naplnit účely manželství stejně jako různopohlavní páry. **Neexistuje proto žádný legitimní důvod ospravedlňující koexistenci manželství a registrovaného partnerství s rozdílným rozsahem práv a povinností plynoucích z těchto institutů.**

Jak již bylo uvedeno výše, existuje několik variant právní úpravy manželství a registrovaného partnerství (či obdobného institutu): monistický, dualistický a pluralistický.⁴²

Monistický model neupravuje žádné specifické instituty pro páry stejného pohlaví a všem párům bez rozdílu jejich pohlaví umožňuje vstupovat do manželství.⁴³ K monistickému modelu došly země buď upuštěním od dualistického modelu, anebo přímo otevřením manželství i párům stejného pohlaví. Zde předkládaná novela navrhuje zavedení monistického systému.

V České republice je v současnosti uplatňován dualistický model, který zakládá vedle manželství i instituci otevřenou pouze párům stejného pohlaví.⁴⁴ Tento model je někdy přirovnáván k právní doktríně „separate but equal“ (oddělení, ale rovni), kterou Nejvyšší soud USA ospravedlňoval rasovou segregaci, např. v segregovaném školství.⁴⁵ Fakticky však dualistický model odpovídá spíše přístupu „separate and unequal“ (oddělení a nerovni), neboť manželství a registrované partnerství jsou nejen odlišné instituty, ale významně se odlišují i rozsahem práv z nich plynoucích.⁴⁶ Rozdělení statusových svazků podle sexuální orientace na manželství pro heterosexuální páry a partnerství či jiné svazky pro homosexuální páry při stejném či velmi podobném obsahu a při stejné schopnosti naplnit cíle manželství tak působí jako diskriminace stejnopohlavních párů na základě jejich sexuální orientace. I poskytnutí stejných práv a povinností, avšak pod jinou „hlavičkou“, nadále párům stejného pohlaví přiznává pouze druhořadý status, a to mimo jiné v rovině symbolické, kdy je jim odepřen vstup do manželství majícího symbolický význam svazku dvou osob. Pokud navíc, jako

⁴² CURRY-SUMNER, Ian. A Patchwork of Partnerships: Comparative Overview of Registration Schemes in Europe. In: BOELE-WOELKI, K a Angelika FUCHS. Legal recognition of same-sex relationships in Europe: national, cross-border and European perspectives. Fully rev. 2nd ed. Cambridge: Intersentia, 2012. s. 79.

⁴³ Např. USA, Kanada, Austrálie, Irsko, Portugalsko.

⁴⁴ Mimo České republiky dále například v Maďarsku.

⁴⁵ Plessy v. Ferguson, 163 U.S. 537 (1896)

⁴⁶ Suchánek, Petr. *Právo párů stejného pohlaví uzavřít manželství: diplomová práce*. Brno: Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, 2014

v České republice, existují mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím i obsahové rozdíly, jde i o diskriminaci v rovině právní, neboť jim z registrovaného partnerství plyne méně práv než manželům v manželství.

Zatímco některé země již diskutovaly o manželství pro páry stejného pohlaví, představovalo přijetí zákona o registrovaném partnerství v České republice v roce 2006 tehdejší maximální možný kompromis. Česká republika se tím stala po Slovinsku druhou postkomunistickou zemí, která umožnila svazky osob stejného pohlaví formalizovat.

Právní vývoj v mnoha zemích, které stejně jako Česká republika přijaly formu registrovaného partnerství, aby je následně doplnily nebo vyměnily za manželství pro různopohlavní i stejnopohlavní páry, byl v některých případech utvářen rozhodnutími významných soudů. Například Nejvyšší soud USA v rozhodnutí, kterým povolil lesbickým a gay párům vstupovat do manželství⁴⁷, uvedl: „*Historie manželství je historií continuity a zároveň změny. Změny, jako například ústup předem dohodnutých manželství a ztráty právní subjektivity manželky ve prospěch jejího manžela, způsobily hluboké přeměny ve struktuře manželství a měly vliv na aspekty manželství, které byly kdysi vnímány jako zásadní. Tato nová chápání manželství neoslabila a naopak ho posílila. Proměny chápání manželství jsou charakteristické pro národy, ve kterých nové generace přináší nová chápání svobody.*“ Soud pokračuje dále a vypočítává čtyři hlavní důvody, proč je manželství základním právem každého, bez ohledu na pohlaví: (1) jedná se o akt svobodné volby a je výrazem svobody jedince zvolit si svého manžela, (2) žádná jiná instituce nevyjadřuje vzájemné oddání dvou lidí jako manželství, (3) poskytuje stabilitu a právní ochranu dětem, které manželé vychovávají (ale soud zdůrazňuje, že manželství bez dětí je hodné stejné ochrany) a (4) manželství je základním kamenem sociálního pořádku. Jak různopohlavní, tak stejnopohlavní páry mohou všechny tyto čtyři hodnoty a principy naplnit stejně. „*Omezení manželství na různopohlavní páry se možná dlouho zdálo přirozené a spravedlivé, ale rozpor tohoto omezení se základním právem na manželství je nyní zjevný*“, konstatuje jednoznačně Nejvyšší soud USA.⁴⁸

To mimo jiné ukazuje, že gayové a lesby přiznávají manželství a hodnotám, které představuje, obrovskou symbolickou váhu. Partneři stejného pohlaví netouží vstupovat do manželství proto, aby narušovali jeho symboliku a rozbíjeli tradiční hodnoty, ale přesně naopak, touží uzavírat manželství, protože v symbol manželství a hodnoty, které představuje, hluboce věří.

Předmětem předloženého návrhu je proto umožnit osobám stejného pohlaví uzavřít manželství podle občanského zákoníku **za stejných podmínek a se všemi právními důsledky z toho plynoucími**, jako je tomu u osob opačného pohlaví vstupujících do manželství.

Navrhuje se, aby nová registrovaná partnerství již nebylo vstupem v účinnost této navrhované změny možné uzavírat. Registrovaní partneři, kteří vstoupili do partnerství před účinností

⁴⁷ Obergefell v. Hodges, 576 U.S. (2015)

⁴⁸ Mezi další soudy, jejichž rozhodnutím bylo povoleno manželství gay a lesbickým párům patří například Rakouský ústavní soud, nejvyšší soudy několika Kanadských provincií.

návruhu, by samozřejmě měli možnost uzavřít manželství anebo setrvat v registrovaném partnerství.⁴⁹

Návrh předpokládá, že manželé stejného pohlaví by měli stejná práva a povinnosti jako manželé opačného pohlaví, např. v oblasti majetkové (vznik společného jmění), důchodové (nárok na vdovský a vdovecký důchod), a také pokud jde o práva a povinnosti dětem, které vychovávají a v přístupu k náhradní rodinné péči.

Odůvodnění navrhované právní úpravy je možné shrnout do třech hlavních okruhů (s odvoláním na detailnější popis rozdílů právní úpravy registrovaného partnerství a manželství uvedený v kapitole A obecné části této důvodové zprávy).

Zaprvé, poskytnout lesbickým a gay párům, které si přejí vstoupit veřejně do trvalého a státem uznaného svazku stejnou důstojnost a stejný respekt, jakého požívají v současnosti heterosexuální páry. Nejen způsob uzavírání takového svazku, ale hlavně to, že stát by v případě přijetí navrhované úpravy přestal dělat rozdíly v kvalitě svazků lidí pouze na základě pohlaví jejich partnera, má obrovský symbolický význam. A to nejen pro již dospělé gaye a lesby, ale také pro všechny další generace, pro děti - gay a lesby - kteří teprve vyrůstají a formují si pocit vlastní hodnoty a vlastní identity také na základě toho, jak se k nim staví stát potažmo právní řád. Vnímání gayů a leseb celou společností je úzce spjato s tím, jak jejich postavení reguluje právní řád. Je prokázáno (jak v České republice, tak v zahraničí), že čím více právní řád zrovnoprávňuje gay a lesby a povoluje jim žít se stejnou důstojností a respektem, s tím také stoupá jejich přijímání ze strany společnosti.

Zadruhé, cílem navrhované právní úpravy je odstranit neodůvodněné nerovnosti zejména v rovině nakládání s majetkem (společné jmění), v rovině důchodové (vdovský/vdovecký důchod, přechod různých dávek po úmrtí manžela) a další (možnost volby společného příjmení, pracovní volno na svatbu).

Jakkoli je zakotvení stejných práv a povinností mezi páry opačného i stejného pohlaví ve formálním, právním řádem uznaném, svazku velmi žádoucí ve výše zmíněných oblastech, je zcela nepochybně nezbytné ve vztahu k dětem. Pro děti, které vychovávají manželé, stanoví právní řád různé záruky a ochranná opatření, zejména pro případ rozpadu vztahu manželů, nebo úmrtí jednoho z nich (právem uznaného rodiče). Děti, které vychovávají dvě ženy nebo dva muži žádných těchto právních záruk a ochranným opatření nepožívají. Některá opatření umožňují oběma manželům (jakožto rovnocenným zákonným zástupcům dítěte) vykonávat jejich povinnost řádné výchovy dítěte (například vůči školským zařízením, při poskytování zdravotní péče atd.) Zrovnoprávnění manželství by tak vedlo také ke zrovnoprávnění dětí žijících v rodinách s rodiči stejného pohlaví. Tyto děti by již nevyrůstaly ve svazcích, které lze z hlediska práva i vnímání společnosti považovat za druhořadé, a navíc by jim zákon umožnil, aby jejich vztah k druhému rodiči nebyl jen faktický, ale byl právně zakotven buď prostřednictvím přisvojení nebo společného osvojení. Přisvojením by se faktický rodič stal

⁴⁹ Stejnou cestou se vydala naprostá většina zemí, které nemají pluralitní model (tj. registrované partnerství není přístupné jak homosexuálním tak heterosexuálním párům). Například takto postupovalo Německo, Finsko, Island, Švédsko, Norsko.

podle občanského zákoníku plnoprávním rodičem a zákonným zástupcem dítěte, měl by k němu vyživovací povinnost a byl by nositelem rodičovské odpovědnosti a všech souvisejících práv. Manžele stejného pohlaví by se mohli stát společnými rodiči prostřednictvím institutu společného osvojení nebo přijmout dítě do společné pěstounské péče, a to za splnění stejných podmínek a povinností jako manželé opačného pohlaví. Již nyní zákon o registrovaném partnerství v souladu s ústavním pořádkem i mezinárodními úmluvami jasně uznává individuální schopnost osoby bez ohledu na sexuální orientaci být rodičem, když mu svěřuje, a dokonce ukládá, povinnost pečovat o dítě.⁵⁰ Je nezbytné zdůraznit, že o přiosvojení, osvojení a pěstounské péči rozhoduje soud, přičemž vždy v jeho rozhodování musí být předním hlediskem nejlepší zájem dítěte, jak vyžaduje čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. *Nutnost zohlednění nejlepšího zájmu dítěte při jakékoli činnosti týkající se dítěte, včetně soudního rozhodování*⁵¹ ve své judikatuře dlouhodobě zdůrazňuje i Ústavní soud.

Navrhovaná úprava bude mít dopad i do dalších rodinněprávních institutů. Páry stejného pohlaví se budou moci po uzavření manželství stát společnými pěstouny dítěte, jak stanoví stávající pravidlo uvedené v § 964 občanského zákoníku. Dítě může být také svěřeno do společné pěstounské péče společným pěstounům, pokud jsou manželé.

Stejně tak je možné upozornit na to, že do funkce poručníka může soud jmenovat i dvě osoby, kterými budou zpravidla manželé, jak deklaruje ustanovení § 932 OZ. Ačkoli toto pravidlo doposud výslovně neblokovalo přístup registrovaných partnerů do této pozice, statut manželů je v dané situaci z hlediska práva jasnější.

S ohledem na možnost, aby i osoby stejného pohlaví vstupovaly do manželství, se jeví jako nadbytečné, aby nadále zůstávalo v zákoně ustanovení o tom, že změna pohlaví má za následek zrušení manželství. Manželé však kdykoliv v budoucnu mohou využít možnosti rozvodu. V důsledku změny nebude nutné, aby proběhlo soudní řízení obdobné řízení o rozvodu, vypořádání majetku a úpravě vztahů k nezletilým dětem, neboť i nadále bude zachována právní jistota v podobě trvajících manželství. Co se však týče registrovaného partnerství, navrhovaná právní úprava nemění nic na skutečnosti, že registrované partnerství může existovat pouze mezi osobami opačného pohlaví. Proto se navrhuje, že v případě změny pohlaví osob by registrované partnerství nadále zanikalo.

C. Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v jejím celku

Český právní řád v současné době rozlišuje mezi formálními svazky osob opačného a osob stejného pohlaví, a to zcela bezdůvodně, protože všichni bez rozdílu mohou naplnit účel manželství. Zákon tak poskytuje větší důstojnost a více výhod vztahům heterosexuálních párů. Zároveň stejně bezdůvodně poskytuje větší ochranu a právní stabilitu dětem, které vychovávají heterosexuální páry, oproti dětem vychovávaným homosexuálními páry. Registrované partnerství tak představuje druhořadý status, který dopadá nejen na partnery, ale

⁵⁰ Blíže viz § 13 zákona o registrovaném partnerství.

⁵¹ ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017

také na jejich děti, kterých žije v těchto rodinách stále více.⁵²

Tuto právní nerovnost nelze zhojit ani rozšířením institutu registrovaného partnerství tak, aby rozsahem svých práv a povinností odpovídal institutu manželství, ale nadále ponechat dvoukolejnost manželství a registrovaného partnerství. Manželství hraje ve společnosti velmi silnou symbolickou roli, proto je také závazek vstupu činěn veřejně a slavnostně před svědky. „Odkázání“ párů stejného pohlaví na „zrovnoprávněné“ registrované partnerství by rovnost nepřineslo, neboť páry stejného pohlaví by zůstaly odkázány na status, který by minimálně v rovině symbolické byl vnímán jako druhořadý. Naopak, takové řešení by problémem neodůvodněné nerovnosti ještě prohlubovalo. Právě oddělování vztahů stejného pohlaví od vztahů párů opačného pohlaví vede ve společnosti k nerovnému postavení gayů a leseb a, a přispívá k udržování a posilování stereotypů a z toho plynoucí diskriminace.

Pouze otevření manželství i pro osoby stejného pohlaví přinese úplné zrovnoprávnění partnerů stejného pohlaví a dětí vyrůstajících v těchto rodinách.

Debaty týkající se zrovnoprávnění lesbických a gay párů v oblasti rodinného práva probíhají ve světě již desítky let a v České republice nabraly na intenzitě v posledních dvaceti letech. Jejich výsledkem nyní je, že **manželství lesbických a gay párů se těší vysoké, stabilní a hlavně rostoucí podpoře veřejnosti. Podle aktuálních průzkumů je to 68 % (NMS),⁵³ 67 % (Median)⁵⁴ a 65 % (Pew Research).⁵⁵**

Nejnovější průzkum agentury Median z února 2018⁵⁶ se blíže zabýval pouze postoji veřejnosti k LGBT tématům. Podle tohoto průzkumu si téměř 75 % respondentek a respondentů myslí, že když se dva dospělí lidé milují, mají mít možnost zajištění partnerského života v manželství bez ohledu na svou sexuální orientaci.

Z průzkumů CVVM realizovaných od roku 2005 je zcela evidentní jednoznačný trend směřující ke stále větší podpoře práv partnerů stejného pohlaví.⁵⁷ Zcela nepochybně sehrálo pozitivní roli přijetí registrovaného partnerství, neboť to ukázalo, že „tradiční“ rodina nebyla nijak ohrožena ani poškozena. Obdobný efekt lze předpokládat i u manželství osob stejného pohlaví, neboť je výrazem touhy stát se součástí tradice, nikoli ji narušovat. Například ve Španělsku stoupla podpora manželství pro všechny po jeho přijetí na 84 %, v Irsku na 80 % a ve Švédsku dokonce na 90 %.⁵⁸

⁵² Podle sčítání lidu v roce 2011 žilo ve stejnopohlavních rodinách 925 dětí. Lze nicméně předpokládat, že fakticky bude tento počet ještě vyšší.

⁵³ Výzkum provedený agenturou New Market Search, červenec 2016, zadavatel Prague Pride z.s.

⁵⁴ Výzkum provedený agenturou Median, červenec 2016, zadavatel Český rozhlas, zdroj:

http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2016/07/1516421_Bleskovy_pruzkum_2016_III_homosexuallove.pdf

⁵⁵ Výzkum agentury Pew Research Center, květen 2017, zdroj: <http://www.pewforum.org/2017/05/10/social-views-and-morality/#limited-support-for-legalization-of-same-sex-marriage>

⁵⁶ Výzkum agentury Median pro zadavatele Prague Pride z.s., „Postoje k LGBT“, únor 2018

⁵⁷ https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4354/f9/ov170608.pdf

⁵⁸ <http://www.queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/mapa-podpory-rovnosti-manzelstvi-evropa/>

D. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky

Navrhovaná právní úprava je v souladu s ústavním pořádkem ČR. Ústavní pořádek ČR na rozdíl od některých jiných států či mezinárodních úmluv neobsahuje výslovné právo na uzavření manželství. V čl. 32 odst. 1 Listina základních práv a svobod státu ukládá aktivní ochranu rodičovství a rodiny a dětí a mladistvých a v čl. 32 odst. 4 speciálně upravuje právo rodičů a dětí na vzájemnou péči a výchovu dětí.⁵⁹ Jak říká odborná literatura, předmětem právní a ústavní ochrany v českém právu není rodina sama o sobě, ale pouze její jednotliví členové a jejich vztahy.⁶⁰ Z toho rovněž plyne, že český ústavní pořádek neobsahuje ani základní právo na uzavření sňatku mezi osobami stejného pohlaví. Ústavní soud ČR toto rozhodnutí výslovně přenechává politickému rozhodnutí zákonodárce. Je tedy pouze na zákonodárci, zda vůbec a jakým způsobem vztah osob stejného pohlaví upraví.⁶¹ Pokud se však k takovému kroku rozhodne, byl by v souladu s ústavním pořádkem ČR.

Návrh rovněž plně respektuje zejména čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, který zakotvuje respekt k rodinnému životu a jeho ochranu před neoprávněným zasahováním. Právo na ochranu soukromého a rodinného života chrání intimní sféru každého jednotlivce, včetně vztahů mezi rodiči a dítětem. V souladu s mezinárodní judikaturou Ústavní soud uznává a chrání rodinný život trvalých spolužijících párů stejného pohlaví a rodinné vazby mezi nimi a jimi vychovávanými dětmi.⁶² Právní upevnění rodinných vazeb mezi manžely stejného pohlaví a dětmi v jejich péči sňatkem tak přispěje k ochraně jejich práv i práv samotných manželů v souladu s uvedenými články Listiny, neboť posílí respekt k jejich rodinnému životu, který mezi nimi fakticky existuje, a pomůže jim zajistit plnou právní ochranu jejich rodiny a rodičovství. Děti i rodiče tak budou mít zajištěno stejné právní postavení jako jakákoliv jiná rodina, a to v souladu s ústavním zákazem diskriminace.⁶³

V případě odstranění podmínky pro provedení chirurgických výkonů směřujících ke změně pohlaví v podobě zrušení či neexistence manželství či registrovaného partnerství lze navíc důvodně očekávat, že bude odstraněna protiústavnost stávajících právních předpisů.⁶⁴

E. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie a obecnými právními zásadami práva Evropské unie

⁵⁹ Podrobněji viz Wagnerová, E. a kol.: Listina základních práv a svobod. Komentář, Praha, 2012, str. 277 a násl. a str. 659 a násl.

⁶⁰ Viz M. Hrušáková, Z. Králíčková. České rodinné právo. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2006, str. 12.

⁶¹ Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016.

⁶² Viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 7/15 a I. US 3226/16 ze dne 29.6.2017.

⁶³ Čl. 3 odst. 1 Listiny.

⁶⁴ Rozhodnutí německého ústavního soudu ze dne 27.05.2008, sp. zn. 1 BvL 10/05.

Navrhovaná právní úprava není v kolizi s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie a obecnými právními zásadami práva Evropské unie. Čl. 7 Listiny základních práv EU zakotvuje právo na respekt soukromého a rodinného života ve stejném rozsahu jako Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Čl. 33 odst. 1 Listiny základních práv EU pak stanovuje, že rodina požívá právní, hospodářské a sociální ochrany. Listina základních práv EU také v čl. 9 výslovně zakotvuje právo uzavřít manželství a založit rodinu, přičemž odkazuje na vnitrostátní předpisy. Listina základních práv EU na rozdíl od jiných mezinárodních úmluv nevynechává, kdo může uzavřít manželství, a ponechává toto rozhodnutí na členském státu. Umožňuje tedy i ustavení manželství osob stejného pohlaví, ačkoliv je přímo neukládá.⁶⁵ Návrh není s uvedenými principy nijak v rozporu a naopak přispívá k jejich lepšímu uplatnění.

F. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je ČR vázána

Z mezinárodních úmluv, kterými je ČR vázána, se práva na vstup do manželství týkají Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 12) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 23 odst. 3). Obě úmluvy mluví o právu mužů a žen v přiměřeném věku uzavřít sňatek a založit rodinu v souladu s národními předpisy. Příslušné orgány, tj. Evropský soud pro lidská práva i Výbor OSN pro lidská práva, interpretují uvedená ustanovení tak, že mají na mysli manželství různopohlavního páru, jak bylo míněno v době vzniku příslušných úmluv a což plyne i z toho, že na rozdíl od jiných článků mluví přímo o „mužích a ženách“ a nikoliv neutrálně o „každém“, „všech“ či „člověku“, čímž měl být různopohlavní charakter manželství ještě zdůrazněn. Právo stejnopohlavních párů z nich tudíž neplyne.⁶⁶ To na druhou stranu nebrání státům stejnopohlavní manželství zavést nad rámec svých lidskoprávních závazků. Evropský soud pro lidská práva ostatně výslovně uznal, že mezi stejnopohlavní páry žijícími ve stabilním vztahu existuje rodinný život⁶⁷ a přiznal jim na základě toho právo na jeho právní uznání jejich vzájemného svazku, byť ne přímo ve formě manželství.⁶⁸ Uznal a poskytl ochranu rovněž jejich rodinným vazbám ke společně vychovávaným dětem.⁶⁹

G. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad

Návrh zákona nemá dopady na rozpočty krajů a obcí. Určitý dopad přinese zvýšení počtu osob, které mohou teoreticky pobírat vdovský či vdovecký důchod a sirotčí důchod. Přesné

⁶⁵ Viz rovněž vysvětlovací komentáře k Listině základních práv EU OJ C 303/17 - 14.12.2007

⁶⁶ Viz rozsudek Evropským soudem pro lidská práva v případě Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24.6.2010, stížnost č. 30141/04, či názor Výboru OSN pro lidská práva ve věci č. 902/1999 Joslin proti Novému Zélandu ze dne 17.7.2002.

⁶⁷ Viz rozsudek ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku.

⁶⁸ Viz rozsudek ve věci Oliari a další proti Itálii ze dne 21.7.2015, stížnosti č. 1766/11 a 36030/11.

⁶⁹ Viz rozsudek ve věci X a další proti Rakousku ze dne 19.2.2013, stížnost č.19010/07.

rozpočtové dopady jsou však velmi těžko odhadnutelné v absolutních číslech, neboť nelze v tuto chvíli říci, kolik osob vstoupí do manželství a kolik z nich bude následně pobírat vdovský, vdovecký či sirotčí důchod. Proto níže uvádíme dopady ve vztahu k jednotlivci. Dle údajů České správy sociálního zabezpečení činila průměrná měsíční výše vdovského/vdoveckého důchodu na konci roku 2017 necelých 7 300 Kč. Průměrná výše sirotčího důchodu činila ke konci roku 2017 necelých 6 100 Kč.⁷⁰ Nelze odhadnout, jaké celkové dopady budou eventuální výplaty těchto dávek mít, protože nelze v tuto chvíli říci, kolik párů do manželství vstoupí a v kolika případech jeden/jedna z páru zemře. Můžeme však konstatovat, že dopady budou ve vztahu ke státnímu rozpočtu marginální.

Lze však také počítat s pozitivními hospodářskými dopady. Pokud totiž mohou lidé vytvářet stabilní svazky a rodiny a starají se jeden o druhého, je větší pravděpodobnost, že budou v krizových situacích muset méně spoléhat na stát. Například pokud zákon umožní aby oba rodiče, kteří dítě vychovávají, byli zákonnými rodiči, pak po rozpadu vztahu nebude jeden z rodičů při výchově dětí odkázaný náhle pouze jeho příjmem, ale na výchovu dětí bude přispívat i druhý rodič. Děti budou moci automaticky dědit po obou rodičích, nikoli jen po jednom.

Za posledních 18 let muselo být téměř 600 dětí dáno do osvojení zahraničním párům, protože o ně nebyl v Čechách zájem. Pobyt jednoho dítěte v ústavu vyjde stát průměrně na 44 570 korun měsíčně. Pokud bude lesbickým a gay párům umožněno mít společně děti, je možné, že to přispěje k tomu, aby děti, které by jinak zůstaly v ústavu, našly dříve svou adoptivní rodinu.

V případě zvětšení zájmu o uzavírání manželství může dojít ke zvýšení příjmů ze správních poplatků vybíraných v souvislosti se vstupem do manželství.

H. Předpokládané sociální dopady a dopady na podnikatelské prostředí a životní prostředí

Sociální dopady návrhu se předpokládají pozitivní. Jak již bylo zmíněno v předchozím odstavci otevření manželství gay a lesbickým párům může přispět k lepší sociální situaci partnera s nižším příjmem či pečujícího partnera bez vlastních příjmů a snížit jeho závislost na sociálním systému. Návrh umožní manželům vychovávajícím společně děti právně pojistit vztah vůči nim, neboť druhý rodič bude mít k dítěti vyživovací povinnost, což ve svém důsledku opět může snížit riziko závislosti rodiče pečujícího o dítě na sociálním systému. Podobný důsledek bude mít pobírání sirotčího důchodu dítětem po smrti jednoho z rodičů.

Návrh také bude mít pozitivní dopad na počet dětí vyrůstajících v ústavní výchově, neboť manželé stejného pohlaví rozšíří okruh potenciálně vhodných rodičů a pěstounů a lze důvodně předpokládat, že to povede ke snížení dětí v ústavních zařízeních.

⁷⁰ http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/579944D5-DEDF-4D0E-93FE-5DCDD1D52717/0/2017_Prumerna_vyse_solo_duchodu_v_CR_v_casove_rade.pdf

Výzkumy ukazují, že manželství má obecně pozitivní efekt na zdraví lidí. Například výzkum Harvardské univerzity prokázal, že manželé žijí průměrně déle, mají nižší počet kardiovaskulárních příhod (např. mrtvic a infarktů), mají nižší riziko výskytu depresí, dochází u nich méně častému pozdnímu diagnostikování rakoviny a mají vyšší pravděpodobnost úspěšného zotavení po vážné operaci. Sdílený život v rámci stabilního páru proto vede prokazatelně ke kvalitnějšímu a delšímu životu.⁷¹

Negativní dopady návrhu na podnikatelské prostředí se nepředpokládají. Přijetí návrhu může mít pozitivní dopady pro podnikatele působící v prodeji a ve službách, které jsou využívány v souvislosti se vstupem do manželství.

Nepředpokládají se ani negativní dopady na životní prostředí.

G. Předpokládané dopady ve vztahu k rovnosti žen a mužů

Návrh má pozitivní dopady na rovnost žen a mužů. Plně rozvíjí možnost každého vstoupit do manželství, neboť ji rozšiřuje na všechny ženy a muže bez ohledu na jejich sexuální orientaci. Napomáhá tím například také předcházení vícečetné diskriminaci, kterou gayové a lesby mohou zažívat.

H. Dopady navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Návrh zákona zcela respektuje ochranu soukromí a osobních údajů, která bude u stejnopohlavních manželství zajišťována stejně jako u různopohlavních, a nijak do ní nezasahuje.

J. Zhodnocení korupčních rizik

Navrhovaná právní úprava neobsahuje žádná korupční rizika. Jakákoliv možná korupční rizika spojená s uzavíráním stejnopohlavních manželství budou řešena stejně jako při uzavírání různopohlavních manželství.

K. Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

Navrhovaná právní úprava nemá žádné dopady na bezpečnost nebo obranu státu ani tyto oblasti nijak negativně neovlivňuje a není proto pro ně relevantní.

⁷¹ SHMERLING, Robert H., 2016. The health advantages of marriage. *Harvard Health Blog* [online]. 30. 11. Dostupné z: <https://www.health.harvard.edu/blog/the-health-advantages-of-marriage-2016113010667>

Zvláštní část

K části první (změna občanského zákoníku)

K článku I bod 1 (§ 29 odstavec 2 občanského zákoníku)

S ohledem na možnost, aby i osoby stejného pohlaví vstupovaly do manželství, se jeví jako nadbytečné, aby nadále zůstávalo v zákoně ustanovení o tom, že změna pohlaví má za následek zrušení manželství. Manželé však kdykoliv v budoucnu mohou využít možnosti rozvodu. V důsledku změny nebude nutné, aby proběhlo soudní řízení obdobné řízení o rozvodu, vypořádání majetku a úpravě vztahů k nezletilým dětem, neboť i nadále bude zachována právní jistota v podobě trvajících manželství.

Co se však týče registrovaného partnerství, navrhovaná právní úprava nemění nic na skutečnosti, že registrované partnerství lze uzavřít pouze mezi osobami stejného pohlaví. Proto se navrhuje, že v případě změny pohlaví osob by registrované partnerství nadále zanikalo.

K článku I body 2 (§ 655 a § 656 odstavec 1 občanského zákoníku)

Mění se definice manželství, když doposud mohli do manželství vstoupit pouze muž a žena. Dle tohoto návrhu by mohly do manželství vstoupit jakýkoliv dva lidé bez rozdílu pohlaví.

K článku I bod 3 (§ 679 odst. 2 občanského zákoníku)

Podobně jako u předchozích změn se deklaruje, že manželství se týká nejen muže a ženy, ale i dvou lidí stejného pohlaví. Ustanovení § 679 dopadá na situaci řešení zdánlivého manželství. Ačkoli doposud občanský zákoník nepoužíval pojem „zdánliví sezdaní“, toto označení je zcela v souladu se samotným názvem tohoto institutu, kde zákoník používá pojem „zdánlivé manželství“, i osob, které v daném postavení vystupují. Nedochozí k žádné věcné změně pravidel, která regulují daný stav putativního manželství.

K článku I bod 4 (§ 686 odst. 1 občanského zákoníku)

Technicky se pouze upravuje, aby při prohlášení manželství za neplatné bylo zohledněno, že tato manželství mohla být uzavřena osobami stejného pohlaví. Smyslem však bude zachovat celý proces v současné podobě.

K článku I bod 5 (§ 778 otcovství)

V tomto ustanovení je opět zohledněno, jak se postupuje v případě, že se narodí dítě počaté umělým oplodněním ženě neprovdané a nově také ženě, která je provdána za ženu. Navrhovaná právní úprava nijak nezasahuje do stávající úpravy podmínek uznávání otcovství a domněnek o něm a z toho vyplývá také tato úprava.

K článku I bod 6 (§ 3020 přechodná ustanovení občanského zákoníku)

Vzhledem k možným nejasnostem o povaze vztahu mezi manžely stejného pohlaví s dítětem, jež se v takovém vztahu narodí, se výslovně upravuje pravidlo vyjasňující dané poměry.

Pokud se ženě-manželce narodí dítě, je v postavení matky dle § 775 OZ. Její manželka se však automaticky nestává „otcem“, respektive druhým rodičem. Nebude tedy docházet k aplikaci tzv. první domněnky otcovství, která vychází z postavení otce dítěte jako manžela. Stejně tak nebude moci docházet k uplatnění navazujících pravidel tzv. trojdohody dle § 777 OZ, tedy procesu popření otcovství manželem matky a jeho určení jiným mužem, narodí-li se dítě v době od zahájení řízení o rozvodu do třetího dne po rozvodu. Pokud by manželka-nerodička chtěla získat postavení rodiče, bylo by nutné provést proces tzv. přiosvojení dítěte své manželky. Jde o proces, který je legislativně zakotven, probíhá pod vedením soudu a ve spolupráci s orgánem sociální právní ochrany dětí. Navrhovaná právní úprava na této úpravě přiosvojení nic nemění.

Pokud jde o manželství dvou mužů, z povahy věci budou v době trvání manželství moci (pouze jeden z nich) získat status rodiče pouze na základě jiných pravidel o otcovství, tedy například v situaci, kdy došlo k početí dítěte se ženou prostřednictvím umělého oplodnění dle § 778 OZ, nebo kdy dojde k uzavření souhlasného prohlášení matky dítěte a muže o otcovství k danému dítěti dle § 779 OZ, případně kdy je určeno otcovství na základě toho, že došlo k souloži s matkou dítěte v rozhodné době před narozením dítěte dle § 783 OZ. Odlišný způsob získání rodičovství od těchto je pak osvojení dítěte, kdy osvojitelem bude moci být jak jednotlivec, tak i manželský pár. Připadá zde v úvahu také možnost přiosvojení druhého manžela.

K části druhé (změna zákona o důchodovém pojištění)

K článku II (§ 51a zákona o důchodovém pojištění)

Nové ustanovení deklaruje potřebu uplatnění pravidel o nároku vdovy na vdovecký důchod i po manželce, obdobně pak deklaruje i uplatnění nároku vdovce na vdovecký důchod po manželovi. Cílem je poskytnutí stejné míry sociální podpory i v případě zániku manželství párů stejného pohlaví a zabránění tak jejich možné diskriminaci.

K části třetí (změna zákona evidenci obyvatel)

K článku III (§ 3 odst. 3 písm. m) Informační systém evidence obyvatel)

Navrhovaná úprava umožňuje uzavření manželství osob, které dosud žily v registrovaném partnerství, čímž jejich registrované partnerství zaniká bez nutnosti učinit k tomu další kroky. V tomto ustanovení se proto doplňuje další údaj, který bude zapisován do informačního systému evidence obyvatel, a tím je datum zániku partnerství uzavřením manželství těchto partnerů.

K části čtvrté (změna zákona o matrikách, jménu a příjmení)

K článku IV bod 1, 2 a 3 (§ 16 odst. 1, 2 a 3 a § 19 odst. 3 zápis do knihy narození)

Tato změna zákona o matrikách se týká postupu při zápisu do knihy narození. Vzhledem k tomu, že navrhovaná právní úprava nenavrhuje změny v postupu určování otcovství, je třeba provést tyto technické změny tak, aby bylo zřejmé, jak bude postupováno v případě manželství osob stejného pohlaví. V odstavci 1 jde o případy, kdy se dítě narodí v manželství, ale je doplněno, že jde pouze o manželství muže a ženy. Odstavec 2 tohoto ustanovení pak rozšiřuje případy zápisu do knihy narození, pokud se dítě narodí mimo manželství a nově v manželství osob stejného pohlaví.

Obdobně § 19 odst. 3 zákona o matrikách je upraven tak, aby bylo zřejmé, že se daný postup neuplatní v případě manželství osob stejného pohlaví. Tato úprava má technický charakter a souvisí s tím, že navrhované změny nezasahují do úpravy určování otcovství.

K článku IV bod 4 (§ 20 odst. 1 písm. a) kniha manželství)

V tomto ustanovení se v návaznosti na §§ 655 a 656 občanského zákoníku zohledňuje možnost, že nově mohou do manželství vstoupit dvě osoby bez ohledu na pohlaví.

K článku IV bod 5 a 6 (§ 33 a § 35 doklady ke vstupu do manželství)

Tato úprava počítá s tím, že po její účinnosti již nebude možné uzavírat nová registrovaná partnerství. Naopak bude možné, aby osoby, které dosud žily v registrovaném partnerství, mohly vstoupit do manželství i bez toho, aby provedly mezikrok v podobě zrušení registrovaného partnerství. Z toho důvodu se do § 33 a § 35 doplňuje toto ustanovení, které umožňuje, aby tak osoby v registrovaném partnerství učinily.

K článku IV bod 6 a 7 (§ 69 odst. 1 písm. c) a § 69a odst. 1 písm. c) příjmení žen)

Do těchto ustanovení se doplňuje případ, kdy je žena provdána za ženu cizinku. I pro takové případy bude umožněno, aby mohla své jméno používat bez koncovky -ová.

K části páté (změna zákona o specifických zdravotních službách)

K článku V (§ 21 odst. 2 zákona o specifických zdravotních službách)

Ze zákona o specifických zdravotních službách došlo k odstranění podmínky, aby osoba nebyla v registrovaném partnerství či manželství. V návaznosti na navrhovanou právní úpravu však již tato podmínka odpadá, neboť do manželství budou moci vstupovat osoby stejného pohlaví a není tedy důvod, aby tento stav nastal i v případě plánované změny pohlaví jednoho z manželů.

Pokud jde o situaci, kdy zákrok podstoupí jeden z registrovaných partnerů, pak registrované partnerství zanikne, což je upraveno v § 29 odst. 2 občanského zákoníku.

K části šesté a sedmé (přechodná a závěrečná ustanovení)

Zrušuje se zákon o registrovaném partnerství, nadále již nebude možné nová registrovaná partnerství uzavírat. Stávající registrovaná partnerství mohou nadále pokračovat a bude se na ně vztahovat právní úprava ve znění účinném před nabytím účinnosti tohoto zákona. Osoby, které spolu přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona uzavřely registrované partnerství, mohou uzavřít manželství. Registrované partnerství tím však zaniká.

K části osmé (účinnost)

Navrhuje se stanovit účinnost zákona tak, aby bylo možno provést předem potřebné přípravy pro jeho zavedení do praxe.

V Praze dne 12. června 2018

Radka Maxová v. r.

František Kopřiva v. r.

Vít Rakušan v. r.

Jiří Dolejš v. r.

Petr Dolínek v.r.

Dominik Feri v.r.

Robert Pelikán v.r.

Olga Richterová v.r.

Eva Fialová v.r.

Marcela Melková v.r.

Jan Schiller v.r.

Barbora Kořanová v.r.

Adam Kalous v.r.

Jaroslav Kytýr v.r.

David Štolpa v.r.

Jan Řehounek v.r.

Jana Pastuchová v.r.

Lenka Dražilová v.r.

Ondřej Profant v.r.

Mikuláš Peksa v.r.

Lukáš Kolářík v.r.

Jakub Michálek v.r.

Ivan Bartoš v.r.

Jan Pošvář v.r.

Jan Lipavský v.r.

Tomáš Vymazal v.r.

Lukáš Bartoň v.r.

Vojtěch Pikal v.r.

Lukáš Černoorský v.r.

Martin Jiránek v.r.

Tomáš Martínek v.r.

Ondřej Polanský v.r.

František Elfmark v.r.

Jan Hamáček v.r.

Jan Chvojka v.r.

Lubomír Zaorálek v.r.

Robert Králíček v.r.

František Vácha v.r.

Tomáš Kohoutek v.r.

Jan Kubík v.r.

Andrea Babišová v.r.

Stanislav Fridrich v.r.

Karla Šlechtová v.r.

David Kasal v.r.

Julius Špičák v.r.

Andrea Brzobohatá v.r.